AVAKUM

«Kud je kuga i druga svakojaka napast, tu se i jedna prokleta zaraza zacarila: u naše krajeve banu kaluđer Avakum, kojega su iz Šumadije prognali kao lašca i hajduka; on se prikazuje kao svetinjak i vara na sva usta bespameetni i lakomisleni narod.

No počujte me, o Kosijeri, i ti pope Ivane, i ti kneže Durko (u vas se posebno uzdam), ne držite između sebe toga razbojnika u jagnjećoj koži, već mu pokažite put k našoj granici. I ne slušajte što vam govori, jer njegova su usta naopako obrnuta – čuo sam da je neke Salkovičane slao da na Turke udaraju, i to baš sada kad ja o miru radim i kad nam car od Moskovije poruke šalje da s mirom doma sjedimo.

I čujte ovu moju riječ: Ako, dakle, rečeni monah želi s Turcima ratovat, eto mu Turci i turske zemlje i gradovi, neka ratuje s druge strane, a ne iz naše zemlje i ako se ne boji smrti, neka najprvi ide na gradove i neka ne šilje druge pred sobom!»

Odnesi ovo pismo, Josife, pa i sam reci tome uljezu da mi ne unosi ugarak u kuću, no neka ide kud mu drago. I poruči Kosijerima da postave stražu, ne bi li prepriječili put kužnoj bolesti koja se pokazala u Štitarima. I posebno prikriči Kosijerima da je te lutajuće kalaše, te samovoljne svetinjake među svojim stadom trpjeti neću, to da znaju!

Poslah pismo ovo i očekivah da se bar s te strane smirim – imam o čemu drugom brinuti. No, istoga dana i sju-

tradan stadoše pristizati neobični glasovi: toga zlosrećnoga Avakuma narod poštuje kao svetinjaka i čudotvorca, kade ga blagim tamjanom, danji i noću oko njega gore svijeće i kandila (a na moju crkvu i na mene slabo se ko i obrne!).

Znam da je i vladika Sava, još davno, muku mučio s raznim kaluđerima i špijunima, koji su na sve strane hodili i dopirali do mletačkih vlasti u Boki. Žalio se tada Sava: sve bi mirno bilo, ali ne dadu prokleti kalaši i skoti kaluđerski koji vasi svijet usmrđeše i smutiše... To su ljudi bez korijena, bez praga, bez i dlana svoje zemlje, bez porodice i zavičaja, bez bratstva i plemena – pa im se nije ni čuditi, sve im se može.

U meni gnjev narasta: moram otvoriti oči narodu, moram poslati poruku glavarima i svim Crnogorcima koji će doći na pazar u Rijeku Crnojevića. Moram ih sve razuvjeriti da to nije nikakav sveti čovjek, čim mašta o zakopanom blagu i posvunoć spava i očekuje da mu se u snu prikaže mjesto gdje je blago skriveno (taj kale misli na svoju kesu i priželjkuje da negdje dvorove sazida i da se okruži svakim dobrom, a ja zadovijek odabrah put služenja drugima i nikad ne trčah za svojim ugodnostima). I kazaću im: nijedan svetitelj (u to sumnje nema) nije za života postao ni anđeo ni svetac – to je mogao biti samo po smrti svojoj (e, čekaj, vladiko, kud si zabrazdio! A što se činiš nevješt kad ti govore: sveti vladiko! Predeš zadovoljno kao mačak i ne suzbijaš glasine da si svetac – tvoja riječ ima čudotvornu moć, možeš svakoga blagosloviti ili prokleti i tako će mu se zbiti, imaš oko proroka, kadar si da pročitaš svaku ljudsku pomisao; to ti nimalo ne smeta, nikoga nijesi kaznio za takve priče, a sad se žestiš na Kosijere i na jednoga nesrećnog kaluđera, koji možda i nije odveć loš u duši! Ne, drugo je to, ja druge jakosti nemam osim dobra glasa u narodu, a onaj Avakum mogao bi nam donijeti veliku nesreću! Eno, kažu da je slao ljude koji bi Žabljak uzeli i ubili Veli-agu, a on u hladovini drijema i uz svijeću o blagu sanja i prinose mu pečene pastrmke... e to, to mi reci: tebe su, moj vladiko, rasrdile svijeće što ih narod užiže oko Avakuma! Neka je i to, neka je šta mu drago – ne mogu više trpjeti tu protuvu u Crnoj Gori, dosta nam je nesreća donio Šćepan Mali i njemu slični; da je taj kalaš dobar, ne bi ga Miloš Obrenović gonio iz Srbije – tamo je radio kao i svaki mutivuk i mnoga nedjela počinio; a ja koliko znam, jedan istočnik ne može slatku i grku vodu davati, i jedan čovjek ne može istijem jezikom dobro i zlo govoriti, niti istijem rukama dobro i zlo činiti!). I to sve neka zna svaki glavar i starješina i svaki Crnogorac na riječkom pazaru i neka po svoj Crnoj Gori odnesu glas da onoga Avakuma moraju između sebe protjerati – da mu nigdje krova ni zastanka nije.»

Ne prođe dugi niz dana, a o kaluđeru onom stižu glasovi sve neprijatniji i teži za vladiku.

Kazuju da je došao do Pipera, do same Stijene i da je tamo govorio kako je on poslanik božji. Onako razgolićen, bos i gologlav, izazivao je sažaljenje narodno i svuda obznanjivao: «Naći ću zlato veliko, tako mi je u sudnjim knjigama zapisano, pa ću to zlato podijeliti sirotanima.» («Gledaj ti lukavca, hoće da kaže kako mu zlato nije priraslo za srce! A možda on to iskreno govori, možda je to kakav luckasti zanesenjak, koji se smiriti ne može, no traži sljedbenike za svoje nerazumne namjere? Ako je i tako, ne treba nam – možemo i bez njega naći put gledajući unaprijed svojim razboritim okom. A zlata u nas nema. Panagiju sa svojih grudi i zlatnu duvansku kutiju založih u Kotoranina Valijera za nešto kukavnih para. Ču li, Avakume?»).

Vladičini ljudi uhvatiše Avakuma kod Stijene piperske i digoše ruke da ga biju, a on im zaprijeti: «Ko me udari, istoga trena će mu se zgrčiti ruke i noge i oči će mu ispanuti, pa će nakazan i uklet hoditi po svijetu.»

Ali, pop Radunović dograbi toljagu Avakumovu i svu je o svetiteljeva leđa izlomi, pa ga je i nogama udarao i vukao po zemlji. («Vidiš li sad, narode crnogorski, nemoćna li je riječ toga svetitelja! Pop ostade zdrav i čitav, i udovi mu pravi i oči jasno u dan božji gledaju!»).

Htjedoše vladičini ljudi iz Morače da dovedu Avakuma na Cetinje da se vladika lično i načisto uvjeri kakav je to čovjek i valja li ga žestoko goniti ili mu blagim načinom pokazati put u svijet. Ali, priskoči jedan seljak sa sinovima te odbrani kaluđera.

On se onda zaputi pravo u Kuče.

Ni tamo mu vladika ne dade počinka, no posla za njim dugačku i srditu poslanicu – ona zamete dalje tragove smozvanca Avakuma.

SADRŽAJ POGLAVLJE 56.